

*Speech van Nationaal Rapporteur Corinne Dettmeijer-Vermeulen
Ter gelegenheid van de conferentie “Mensenhandel, ondermijning en loverboyproblematiek”
Utrecht, 16 februari 2017*

*- Concept –
(kan afwijken van de uitgesproken tekst)*

Geachte aanwezigen,

Allereerst wil ik Naima Azough, Ineke Glissenaar van het Landelijke Kennisinstituut LVB en de gehele commissie bedanken voor hun uitstekende werk, alsmede voor het organiseren van deze belangrijke dag en voor de mogelijkheid om u allen vandaag toe te spreken.

Ik wil u graag voorstellen aan, laat ik haar Loes noemen. Loes woont sinds haar elfde in een instelling voor jongeren met een verstandelijke beperking. Lang heeft ze het daar goed en krijgt ze de begeleiding en bescherming die zij nodig heeft. Totdat ze op haar achttiende een leuke jongen van buiten de instelling ontmoet. Ze wordt verliefd. Maar het duurt niet lang voordat hij haar vraagt of ze met één van zijn vrienden naar bed wil. Om geld te verdienen, zodat ze samen op vakantie kunnen. Door haar verstandelijke beperking kan Loes de situatie niet goed overzien. Het komt daarom niet in haar op om nee te zeggen.

Al snel gaat het van kwaad tot erger. Haar vriend – een mensenhandelaar – plaatst een seksadvertentie van haar op het internet. Elke dag wordt ze voor de ingang van haar instelling opgehaald en naar klanten gereden waar ze seks mee moet hebben. Het geld gaat naar de mensenhandelaar. Als ze tegenstribbelt, volgen dreigementen of mishandeling. De instelling, die haar 24 uur per dag begeleiding zou moeten bieden, heeft niets in de gaten, terwijl het recht onder hun neus gebeurt. Het is uiteindelijk een opmerkelijk familielid van Loes die de politie inschakelt, waardoor Loes in veiligheid kan worden gebracht.

Laat ik voorop stellen dat niet alle jongens en meisjes met een licht verstandelijk beperking over één kam geschoren kunnen worden. Alsof het zou gaan om een homogene groep: allen kwetsbaar voor mensenhandel. Net als iedere groep vormen jongeren met een licht verstandelijk beperking een diverse groep. Sommigen krachtig, energiek en doortastend.

Anderen misschien wat impulsief, naïef, te zorgzaam. Eenieder met een uniek verleden en een eigen toekomst.

Tegelijkertijd kunnen wij onze ogen niet sluiten voor de problematiek die we bij deze groep constateren. Het verhaal van Loes dat ik hier heb genoemd, staat helaas niet op zichzelf. Zij vertegenwoordigt een grotere groep slachtoffers die ik in de tien jaar dat ik Nationaal Rapporteur ben helaas te vaak voorbij heb zien komen.

Gedurende mijn periode als Nationaal Rapporteur ben ik mensenhandel gaan beschouwen als het systematisch exploiteren van de kwetsbaarheden van een ander puur voor eigen gewin. Mensenhandelaren richten zich doelbewust op de meest kwetsbare individuen in onze samenleving. Op meisjes en jongens die gemakkelijk te manipuleren zijn of niet goed in staat zijn zichzelf te verdedigen. Meisjes en jongens die gemakkelijk kunnen worden ingezet als instrument voor zelfverrijking.

In oktober 2015 bracht het onderzoeksprogramma *'Dit is de Dag'* aan het licht dat 76 meisjes en vrouwen met een licht verstandelijke beperking door een mensenhandelaar waren geronseld om gedwongen in de prostitutie te werken. En dit terwijl zij, net als Loes, in een instelling verbleven! Een onthutsende constatering. Niet alleen omdat zij juist daar werden geronseld waar zij beschermd hadden moeten worden tegen dit soort slechte invloeden van buitenaf. Maar óók omdat deze 76 meisjes en jonge vrouwen slechts het topje van de ijsberg vormen, omdat er nog zo weinig zicht op deze groep is.

Er bestaan namelijk geen cijfers over het aantal Nederlandse meisjes én jongens met een licht verstandelijke beperking dat slachtoffer wordt van mensenhandel, omdat dit niet als zodanig geregistreerd wordt. Berichten uit de hulpverlening en de opsporing doen echter vermoeden dat de omvang van deze groep eerder toeneemt dan afneemt.

En dan spreek ik alleen nog maar over de Nederlandse meisjes. Wat te denken van de Hongaarse en Bulgaarse meisjes die in Nederland gedwongen in de prostitutie moeten werken? Of de migranten en vluchtelingen die op dit moment onderweg zijn naar Nederland? Op de vlucht voor geweld, armoede of gebrek aan perspectief in eigen land. Maar misschien wel misleid door een mensenhandelaar.

In hoeverre bevinden zich hiertussen jongeren met een licht verstandelijke beperking? Bij buitenlandse jongeren is dit nog veel moeilijker vast te stellen, vanwege de cultuurverschillen en een taalbarrière. En wat voor een consequenties heeft het wanneer een licht verstandelijke beperking niet herkend wordt bij een slachtoffer van mensenhandel? Kunnen we hen wel adequate bescherming bieden?

De gevolgen van mensenhandel zijn groot. Het is een misdaad die slachtoffers van hun vrijheid berooft en hen hun waardigheid ontnemt. Een misdaad die gepaard gaat met mensonterende omstandigheden en waarbij de fundamentele rechten van het slachtoffer worden geschonden. Getroffenen hebben soms hun hele leven last van het leed dat hen is aangedaan.

De consequenties van mensenhandel strekken echter verder dan alleen het slachtoffer zelf. Ook familieleden en dierbaren kunnen de negatieve gevolgen ervaren. Hoe ga je als ouder om met het feit dat je kind gedwongen is geprostitueerd, terwijl hij of zij in een instelling verbleef die jij misschien gekozen had? Hoe ga je om met de wetenschap dat je niet in staat was je kind te beschermen? Dat er mogelijk nog advertenties van je dochter op het internet circuleren? In sommige gevallen hebben de gevolgen van mensenhandel meer impact op de omgeving van het slachtoffer dan op het slachtoffer zelf.

Maar het gaat verder dan dat. Mensenhandel ontwricht de samenleving als geheel. Mensenhandelaren maken misbruik van het vertrouwen dat onze open samenleving biedt. Ze bieden hun slachtoffers aan op het internet, profiteren van de vrijheid om panden te huren waar het misbruik plaatsvindt en gebruiken banken om crimineel geld door te sluizen. Mensenhandel maakt daarmee de samenleving kwetsbaar als geheel.

Voor de samenleving bestaat daarom de belangrijke taak om de meest kwetsbaren zo goed mogelijk te beschermen tegen mensenhandel. En als ik kijk naar de groep jongeren met een licht verstandelijke beperking, ben ik van mening dat er drie stappen cruciaal zijn om te komen tot een effectief beschermingsmechanisme. Drie stappen die u mogelijk wat simpel in de oren zullen klinken, maar waarbij ik in de praktijk helaas nog te vaak dingen mis zie gaan.

De eerste stap is dat alles in werking wordt gezet om te voorkomen dat iemand met een licht verstandelijk beperking slachtoffer van mensenhandel wordt. Óók voor mensenhandel geldt

het credo dat voorkomen beter is dan genezen. Zo is het belangrijk dat de hulpverleners en begeleiders die werken met deze groep jongeren voldoende specifieke kennis over mensenhandel hebben. Bijvoorbeeld door het volgen van een training die hen helpt bij het herkennen van signalen die kunnen wijzen op mensenhandel. Of die hen ondersteunt bij het bespreekbaar maken van onderwerpen als verliefdheid, seksualiteit en seksueel grensoverschrijdend gedrag.

Ook kunnen barrières worden opgeworpen die het mensenhandelaren bemoeilijkt om slachtoffers te maken. Bijvoorbeeld door de veiligheid binnen een instelling te verhogen, zodat het voor mensen die kwaad willen moeilijker wordt om een voet binnen de deur te krijgen. Dit hoeft overigens niet altijd fysiek te zijn, want ook op *social media* kunnen mensenhandelaren actief zijn. Het is van belang dat ook hierover kennis bestaat binnen de instellingen.

Daarnaast valt te denken aan het geven van voorlichting aan de bewoners van een instelling of aan kinderen die speciaal onderwijs volgen, zodat zij weerbaar worden tegen ronselpraktijken. Het is uiteindelijk de verantwoordelijkheid van de zorginstelling om te voorkomen dat een jongere in de mooie woorden van een mensenhandelaar kan trappen.

Dat mensenhandel in het geheel voorkomen kan worden is helaas een utopie. De tweede stap is daarom jongeren met een licht verstandelijke beperking die onverhoopt tóch slachtoffer zijn geworden van mensenhandel zo spoedig mogelijk te signaleren en in veiligheid te brengen.

Het is daarvoor van belang dat hulpverleners weten hoe zij moeten handelen op het moment dat zij vermoedens hebben dat een jongere slachtoffer is. Welke instrumenten hanteren zij om deze vermoedens te verifiëren? Met welke organisaties nemen zij contact op, en wie binnen de instelling neemt daarin het voortouw? Het is belangrijk dat over de te nemen stappen duidelijke afspraken bestaan, zodat indien nodig, snel en effectief geschakeld kan worden. En: hoe sneller een situatie aan het licht komt, hoe eerder er stappen kunnen worden ondernomen om een slachtoffer uit de bedreigende situatie te halen, met het doel verdere schade te voorkomen.

De derde stap vangt aan op het moment dat het slachtoffer in veiligheid is gebracht. Vanaf dan moeten maatregelen worden genomen om te voorkomen dat een dergelijke situatie zich nogmaals kan voordoen. Voor de slachtoffers geldt natuurlijk allereerst dat zij adequate hulp en bescherming moeten ontvangen om lichamelijk en psychische klachten te ondervangen.

Dit alleen is echter niet voldoende. Uit diverse onderzoeken blijkt dat de kans op revictimizatie groot is onder slachtoffers van mensenhandel. Ook nadat zij behandeling hebben gekregen, lopen zij een groter risico opnieuw in handen van een mensenhandelaar te vallen. Het is daarom van evident belang dat interventies worden ingezet die de kans op herhaald slachtofferschap verkleinen.

Daarnaast is het belangrijk dat wordt ingezet op succesvolle vervolging van de daders. Vaak wordt vergeten hoe belangrijk het voor een slachtoffer kan zijn dat een mensenhandelaar achter slot en grendel verdwijnt voor al het leed dat hij veroorzaakt heeft. Vanwege rechtvaardigheid, máár ook zodat iemand zich weer veilig voelt. Het opsporen en succesvol vervolgen van de mensenhandelaar vormt daarmee een wezenlijk onderdeel van de bescherming van het slachtoffer.

Ik kom tot een conclusie. De samenleving is op haar kwetsbaarst wanneer zij niet in staat is situaties van mensenhandel te herkennen. Het is daarom van belang dat het bewustzijn groeit. Want alleen wanneer de aandacht toeneemt, zijn we in staat om meer te zien.

Ik ben daarom verheugd met het harde werk dat de commissie heeft verricht om de LVB- en GGZ-sector actief bij de aanpak van mensenhandel te betrekken en daarmee de bescherming van deze groepen te verstevigen. Hopelijk kunnen we hierdoor in de toekomst een verschil maken voor jongens en meisjes zoals Loes.

Ik wens u allen een hele vruchtbare en leerzame dag. Dank u wel.